

Sociālo partneru iesaiste politikas veidošanā Covid-19 uzliesmojuma laikā

Ievads

Kopš 2016. gada Eurofound ir uzraudzījis valstu sociālo partneru iesaisti Eiropas pusgada procesā un dokumentējis šo procesu vairākos ziņojumos. Attiecībā uz 2020. gadu analizē galvenā uzmanība tika pievērsta sociālo partneru iesaistei politikas veidošanā 2019. gada koronavīrusa slimības (Covid-19) pandēmijas pirmajos mēnešos. Ziņojumā aplūkota arī sociālo partneru iesaiste 2020. gada valsts reformu programmu (VRP) izstrādē Eiropas pusgada kontekstā. Pētījumā galvenā uzmanība pievērsta trīspusējam sociālajam dialogam valstu līmenī.

Politikas konteksts

Covid-19 pandēmija ir būtiski apdraudējusi saimniecisko un sociālo darbību, un tādējādi ir mainījušās arī prioritātes dalībvalstu politiskajā darba kārtībā ES un valstu līmenī. Pandēmijas pirmajos mēnešos pieņemtajos rīcībpolitikas pasākumos par prioritāti tika noteikta veselības aprūpes noturība un nodarbinātības un uzņēmējdarbības nepārtrauktības saglabāšana. Sociālo partneru iesaiste šo politikas pasākumu izstrādē samazinājās, jo rīcībpolitikas bieži tika pieņemtas ārkārtas situācijās.

Turklāt 2020. gada Eiropas pusgada ciklā notika būtiskas izmaiņas. ES Pavasara pakete tika pārorientēta, lai mazinātu krīzes sociālekonomisko ietekmi, un konkrētām valstīm adresētie ieteikumi (KVAI), ko Padome apstiprināja 2020. gada jūlijā, galvenokārt bija vērsti uz to, lai sniegtu finansiālus, ekonomiskus, nodarbinātības un sociālus risinājumus reaģēšanai uz krīzi.

Galvenie konstatējumi

- Covid-19 pandēmija ir apdraudējusi valstu sociālo dialogu un ietekmējusi esošos satvarus un praksi attiecībā uz sociālo partneru iesaisti politikas veidošanā. Šajā saistībā lielākajā daļā valstu tika pieņemts ievērojams skaits politikas pasākumu bez savlaicīgas un jēgpilnas apspriešanās ar sociālajiem partneriem.
- Laika trūkums attiecībā uz informācijas apmaiņu un apspriešanos šajā sarežģītajā periodā tiek uzskatīts par galveno sociālā dialoga kvalitātes un attiecīgi arī sociālo partneru iesaistes problēmu. Kopumā sociālie partneri atzīst Covid-19 pandēmijas radītos ārkārtas apstākļus un ierobežojumus, kas sagrāva izveidotos standarta iesaistes satvarus un institūcijas. Neraugoties uz šo sarežģīto apstākļu atzīšanu, sociālie partneri arī uzskata, ka lielākā daļa valdību būtu varējušas gūt daudz labākus rezultātus.
- Covid-19 pandēmija ir apliecinājusi, ka gadījumos, kad trīspusējais sociālais dialogs ir labi iedibināts un pastāvīgs, veselības krīzes ietekme uz sociālo partneru iesaisti ir bijusi salīdzinoši ierobežota. Dažos gadījumos krīze pat paātrināja konsultācijas, un daži sociālie partneri ziņoja, ka viņu viedokļi tika uzklauti rūpīgāk.
- Turpretī citās valstīs, lai gan sociālais dialogs joprojām notika, tas bija ļoti ierobežots. Šajā saistībā veselības krīze ir atklājusi sociālā dialoga pamata strukturālās nepilnības dažās rūpniecisko attiecību sistēmās.
- Pandēmijas attīstība ir bijusi mainīga, un dažās valstīs, piemēram, Francijā, Luksemburgā, Maltā, Polijā (šo novērtējumu sniegusi tikai viena darba devēju organizācija), Portugālē un Slovākijā, iesaistes politikas veidošanā kvalitāte laika gaitā ir uzlabojusies. Lai gan šajās valstīs pirmie valdības pasākumi tika veikti bez pienācīgas apspriešanās, apspriešanās procesi uzlabojās, un vairumā gadījumu sociālie partneri bija samērā apmierināti ar iesaistes kvalitāti.

- Sociālie partneri dažās valstīs (piemēram, Beļģijā, Somijā, Itālijā un Spānijā) uzņēmas iniciatīvu vienoties par kopīgiem pasākumiem, lai atbalstītu uzņēmumus un sabiedrību, reaģējot uz ārkārtas situāciju sociālajā un ekonomikas jomā. Valdības lielākoties atbalstīja šīs kopīgās iniciatīvas.
- Papildus trīspusējam sociālajam dialogam augstākajā līmenī ir ziņots, ka valstu līmenī pieņemtie politikas pasākumi Covid-19 krīzes pārvarēšanai, visticamāk, ir palielinājuši sociālo dialogu nozaru un uzņēmumu līmenī. Apspriedes starp darba devējiem un cilvēkresursu vadītājiem par pasākumu īstenošanu ir potenciāli novedušas pie konstruktīviem risinājumiem. Darba aizsardzība un teledarba ieviešana neapšaubāmi ir prioritāte darba devēju un darba ņēmēju pārstāvju darba kārtībā, kā arī dažās nozarēs notiekošajās sarunās par darba koplīguma slēgšanu.
- Saskaņā ar pētījumā izmantoto analītisko satvaru konstatējumi liecina, ka tikai četrās valstīs (Čehijā, Igaunijā, Nīderlandē un Zviedrijā) gan arodbiedrību, gan darba devēju organizācijas novēro augstu kvalitāti sociālo partneru iesaistē to 2020. gada VRP izstrādē. Tas nozīmē, ka abas puses ziņo, ka ir pietiekami daudz laika informācijas sniegšanai un konsultācijām, ka tās ir apmierinātas ar valdības saņemto atgriezenisko saiti un atbildēm un ka viņu ieguldījums ir ņemts vērā vai atspoguļots.
- Citās dalībvalstīs vēl ir iespējams uzlabot sociālo partneru iesaisti VRP. Turpretī, neraugoties uz nepilnībām un trūkumiem, sociālie partneri jēgpilnāk iesaistījās vispārējā politikas veidošanā nekā VRP izstrādē Eiropas pusgada kontekstā.

Politikas norādes

- Covid-19 pandēmija ir parādījusi, kā efektīvi var izmantot sociālo dialogu, lai veidotu politikas iniciatīvas un rastu risinājumus ārkārtas situācijām, kas skar uzņēmumus, darba ņēmējus, ekonomiku un sabiedrību. Ekonomikas un sociālās krīzes radītajām problēmām būtu jāizceļ vērtīgais ieguldījums, ko sociālie partneri sniedz sociālās kohēzijas veidošanā un ekonomikas atveseļošanas atbalstīšanā.
- Atšķirībā no iepriekšējās globālās finanšu krīzes sociālie partneri, valdības un Eiropas iestādes lielākoties ir dalījušies savā izpratnē par politikas reaģēšanas pasākumiem, kas vajadzīgi, lai mazinātu pandēmijas ietekmi un veicinātu ekonomikas atveseļošanu. Šī kopējā pieeja ir jāturpina, un valdībām būtu jāveicina sadarbība ar sociālajiem partneriem un uzticēšanās tiem, lai tie attiecīgajā līmenī piedalītos politikas reaģēšanas pasākumu īstenošanā. Tas īpaši attiecas uz valstīm, kurās sociālie partneri ir uzsvēruši pienācīgas iesaistes politikas veidošanā trūkumu.
- Valdībām būtu jānodrošina sociālo partneru jēgpilna un savlaicīga iesaiste 2021. gada Eiropas pusgada pārstrādātajā ciklā. Ņemot vērā izmaiņas, kas ieviestas gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā, sociālo partneru iesaistei to atveseļošanas un noturības plānu izstrādē, uzraudzībā un īstenošanā, kuri kopā ar VRP iesniegti vienotā integrētā dokumentā 2021. gadā, būs izšķiroša nozīme sociālā dialoga stiprināšanā un taisnīgas atveseļošanas nodrošināšanā.
- Koordinējot ekonomikas politiku, reaģējot uz Covid-19 krīzes sekām, Eiropas pusgamam būtu jānodrošina, ka sociālie partneri tiek jēgpilni iesaistīti un ka valstu sociālais dialogs pilda savu lomu politikas pasākumu izstrādē reaģēšanai uz izaicinājumiem, kas izriet no Eiropas Savienības prioritātēm klimata, vides, sociālajā un digitālajā jomā, jo īpaši tajās valstīs, kurās atkārtoti ir ziņots par nepilnībām un strukturāliem trūkumiem, kas kavē reālu sociālo dialogu.

Papildu informācija

Ziņojums *Sociālo partneru iesaiste politikas veidošanā Covid-19 uzliesmojuma laikā* ir pieejams vietnē <http://eurofound.link/ef20035>.

Pētniecības vadītājs: *Ricardo Rodríguez Contreras*

information@eurofound.europa.eu